

ÍNDEX

Pròleg.....	7
1. Les ferides del món	13
2. De la indignació a l'esperança	19
3. La ciència i les biotecnologies	29
4. La cura del medi ambient	39
5. Globalitzar la solidaritat.....	59
6. La por de comprometre's.....	73
7. Les formes del compromís	89
8. Compromís i transformació del jo	95
9. La tecnologia al servei del compromís	101
10. Compromís, resistència, responsabilitat...	109
Epíleg. Comprometre's i deslligar-se.....	117
Bibliografia.....	127

PRÒLEG

El compromís no és un valor de moda, tampoc no és una paraula a l'alça ni en els discursos polítics ni en els ètics. Unes dècades enrere, en canvi, era una paraula molt usada i sempre amb connotacions positives. Sembla que hagi desaparegut de l'horitzó cultural, fins a tal punt que la mateixa idea del compromís causa por i fa la impressió que és quelcom oposat a la fluïdesa i a l'elasticitat, valors molt propis de la vida postmoderna.

Calia ser un polític compromès, calia ser un intel·lectual compromès (*engagé*, en deien els francesos), un artista compromès, un ciutadà compromès, un creient compromès. S'entenia que hi havia en joc la pròpia dignitat i que tots, absolutament tots, cadascú a la seva manera, sense imposicions de cap tipus, havíem de contribuir a millorar la societat, a fer possible la revolució,

a canviar les estructures d'injustícia i canviar la societat burgesa per un model de vida alternatiu. El compromís es relacionava amb l'autenticitat, amb el coratge, amb la bondat i amb la credibilitat.

Comprometre's és, en sentit estricte, contribuir, des del propi talent personal, a una causa més gran que el propi jo, a fer realitat un somni col·lectiu. És aportar el petit gra de sorra a l'obra comuna, vessar aquell do que solament jo puc donar des de la meva singularitat. S'oposa, doncs, a l'actitud individualista que solament vetlla per fer realitat els propis interessos i assolir els propis beneficis. Una persona compromesa posa el seu temps i les seves energies per assolir quelcom que beneficia tothom.

En el cor de l'ètica del compromís, hi ha un missatge d'esperança; no una quimera buida, ni una il·lusió sense base real. Les il·lusions fantàstiques entusiasmen, però, al cap de poc, desencisen i, després del desencís, apareix el cinisme. El compromís es construeix sempre sobre el supòsit de l'esperança, sobre la idea tàcita que les coses poden canviar, millorar.

Quan el compromís es frustra, ve la decepció i el cinisme. Aquesta lògica és, precisament, la que s'ha donat amb algunes de les grans utopies, suposadament alliberadores, forjades en el segle XIX que, en el segle XX, es van convertir en vertaders malsons per a milions d'éssers humans. El desencant de les utopies, però, no ha de conduir, necessàriament, al cinisme panxacontent; sinó que ha de ser l'ocasió per elaborar un discurs ètic i polític creïble, sobre bases raonables, amb aspiracions legítimes.

En el món clama el mal, el patiment, la crueltat, la ignorància i l'estupidesa. No cal estar permanentment informat per arribar a aquesta conclusió. Només cal consumir una bona ració de notícies cada dia. Fóra insensat dissimular aquestes manifestacions, rebaixar-ne la intensitat, atès que el mal, com el bé, s'expressa de maneres ben distintes, però, a diferència del bé, sempre brutals.

El bé va associat a la bellesa, a l'ordre, a la unitat i a l'harmonia, mentre que el mal està estretament vinculat a la lletjor, al caos, a la disgregació i a la dissonància. El mal, però, no és una fatalitat de la història, ni un destí necessari lligat a l'estructura genètica de l'home.

L'ésser humà, *capax amoris*, té capacitat per bastir un món regit per la unitat, per la bellesa i la bondat, però, per fer-ho, li cal comprometre's. És la seva aspiració més íntima i pregona. La seva capacitat d'estimar unida a la seva racionalitat són les vertaderes bases d'una societat millor. *Logos* i *agape*, *ratio* i *caritas*, mútuament fecundades, abraçades en una sola dansa, han de ser els vertaders agents dinamitzadors de la història.

El combat contra les diverses formes de mal és àrid, llarg i feixuc, però cal no sucumbir al desànim, ni al desencant. Com el Sísif d'Albert Camus, cal aixecar-se, una i altra vegada, i tornar a lluitar. Hi ha ètica mentre hi ha alè, espera, confiança en les potències humanes per millorar el món, per curar les ferides que corquen la humanitat i prevenir noves malalties.

El compromís fixa atentament la mirada en les ferides del món, en les estructures que les generen i en els processos que les fan possibles. Es basteix sobre el record de les víctimes innocents d'aquests processos. Les víctimes de la història ocupen un lloc privilegiat en el discurs ètic del compromís.

La memòria del seu sofriment cal que sigui, a la vegada, un despertador enfront de la mandra o de la desídia. No s'ha de fer memòria del mal per lamentar-nos de la situació, del que es va esdevenir en el passat, sinó per proposar pautes i principis per transformar el patiment del món i construir un futur millor. En els fracassos del passat hi ha la clau de l'èxit.

En el cor de tota ètica noble, hi ha un projecte de futur, un horitzó de referència que es beslluma com a ideal, que s'aspira a articular conjuntament, fent esforç en un mateix sentit.

Contra el discurs catastrofista del *no hi ha res a fer*, cal apostar per un discurs compromès i obert a l'esperança. Contra la idea que tot està perdut, cal defensar que tot està per fer i que, empesos per la força alliberadora de l'Esperit i intensificant els talents que hem rebut, podem dibuixar escenaris de futur de més qualitat i justícia.

És irrellevant que, en els temps presents, el compromís sigui o no sigui un valor a l'alça. És, més enllà de les modes i de les ondulacions estètiques del temps, un atribut positiu, una qualitat necessària.

Viure és comprometre's, però no tot compromís val el mateix, ni mereix el mateix respecte. El discerniment racional té el seu paper a l'hora de valorar la qualitat d'un compromís. No es tracta d'adherir-se, cegament, a una causa política, social o religiosa; sinó de pensar, a fons, els compromisos que adquirim durant aquesta vida, l'única de què disposem amb certesa.

D'això volem tractar en aquesta breu monografia.

LES FERIDES DEL MÓN

Seria ingenu articular una ètica del compromís sense contemplar les ferides del món. Ingenu i improcedent. Si bé és veritat que l'ètica no té com a finalitat diagnosticar l'estat del món, tasca pròpia de la sociologia, també ho és que no pot girar l'esquena a la realitat, perquè aleshores corre el perill d'esdevenir una proposta buida de significat, allunyada del món de la vida real, de les situacions concretes. Aleshores, l'ètica deixa de ser filosofia pràctica i esdevé un joc de paraules mancat de sentit, una llarga carta de bones intencions, però sense base ni lligam amb la realitat.

La realitat és un camp de necessitats i de possibilitats. Hi ha realitats que no poden transformar-se, que cal acceptar tal com són, que s'han d'assumir. No es pot canviar, per exemple, el passat d'un país, d'una institució, d'una persona. S'hi pot viure a la contra, però és absurd, perquè

el passat és petri, impossible de modificar. Hi ha altres realitats, però, que poden transformar-se significativament. Podem canviar les institucions educatives, millorar-les substancialment, fer-les més competents, també podem millorar els índexs de civisme i de solidaritat que hi ha en la nostra societat.

Lètica és un discurs de possibilitats, obert a ideals nobles, però, per ser creïble, cal que parteixi del coneixement concret de la persona i de la seva circumstància. En un conegut aforisme de l'*Enquiridió*, Epictet, savi estoic, diu que és de necis intentar canviar el que no es pot canviar, però que és de covards no mirar de canviar allò que pot canviar.¹ La saviesa rau, precisament, en saber discernir una cosa de l'altra.

La cura del món, com el compromís, és essencial en l'ètica. Partim d'una proposta que aspira a la felicitat i això exigeix cura del cos i de l'ànima, una atenció especial a la fragilitat, però l'ètica té, irremissiblement, una dimensió pública, en la mesura en què pretén suscitar una transformació

1. Cf. EPICTETO, *Enquiridión*, Anthropos, Barcelona, 1991.